

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 64.

Fylke: Aust-Agder

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Arefoss

Emne:

Bygdelag: Roabygdelaget

Oppskr. av: Olav A Gauslaa.

Gard: Gauslaa.

(adresse): Gauslaa St.

G.nr. 33 Br.nr. 9.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Etter flere

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Vist der laa to pinner eller halvm =
strea i kryss på veien der du gikk
betydde de at der en var "fiig" i huset
eller kom til aa dø. Når kattugla eller
rer kom hjem til gaarden og gav lyd
fra sig, var de også merke på at en
var fiig, og kom til aa dø i løpet av
året.
2. De var slike varslar som nevnt i punkt 1
3. Ei herme etter ei gammel kone: Om otte
dager blir jeg syk, og om fjorten dager er
jeg død.
4. De høres ut som her er enkelte men =
nester som for høre varsel om død.
Min kone tjente på en gard som der
var en gammel mann på 80 år. Tre dage
før han døde hørte hun spitering og
horing i smittekubua. De tre dage var
gadt var mannen død. Samme lyden
kom da fram. Min far stod da og
arbeide kiste til mannen. Noke år
etter tjente hun på en annen gard.
Her var en mann som for utfor et
høit fjellstupp og slog sig bevisstløs og

- til blods. De fikk mannen hjem og han blev lagt paa et loft. Et døgn efter døde han. Blodet dryppte fra sengen og ned paa gulvet. Disse bloddrypp høi-te min kone flere dage før ulykken hendte.
5. Her er dei som har høit om dette, men kan ikke gi nærmere forklaring om tid og sted.
 6. Ukjendt.
 7. Kan ikke få oplysninger om dette.
 8. Naar dei skjønte at døden nærmet sig var de så bære ut de fleste av indventar og møb, som måtte vere i rommet. De var ikke skjelden i fammel-tid, at de var bare et rom i indhuset. Særlig husmandsplassen.
 9. De var almindelig og aapne dør og vindu. Fåke andre skitker saa vidt jeg har høit.
 10. Vist de var mulig så for presten fram blev dette gjort.
 11. Naar presten delte ut nattverden til den som laa for døden, var de almindelig at ogsaa dei andre i huset fikk den. Særlig ektefellen. Et herme: Naar man du vakne Olav, presten vil gi deg brau.
 12. De var almindelig så budsende barn og søster for så ta den døende i hand til den siste østked.
 13. De var og er helt almindelig vist den døende var med samlingen.
 14. De mest almindelige her er stotena
 15. De var helst med et brennende lys

16. Her var mange historier om dette. De forekom vist at vedkommende blev lagt paa likstrea, og kom til live igjen. Saavidt jeg husker var her en lov som sa at den dode skulle ligge i sengen og ikke beres ut for 24 timer var gaatt.
17. Øynene blev foirst lukket, men ingen mynt paa øyelaaet.
18. Underkjiven blev bundet opp med et bind, og der blev gjorne lagt en salmebok paa brystet.
19. Alle sletkninger, og alle i bearlaget blev vaeslet.
20. De foirste bud var gjorne en sletkning av den avdode. Den andre var helst. Kjøgmesteren, men ogsaa andre var bruket.
21. Utkjendt.
22. De blev altid hengt kvit duk eller laken for vindue og speilen og med sorte band knyttet som sløife i nedre enden og indtrekt. Klokker blev stanset. Et rart tilfelle her: dte da min tante dode. Med samme hun var død stansa veggklokka og sig selv.
23. Som fer nevnt skulle der gaa 24 timer
24. Sriket blev lagt paa et bord eller en benk. Paa mange gaarder hadde dei et bord som blev kaldt "likbordet" og dette blev ikke bruket til andre ting.
25. Dei gamle brukte vistnokke baalm under liket, men i dager de helt slutt.
26. Hvor der siges: aa ligge paa likstrea

- saa var de nokk slike av gammelt
 og navnet har ikke forandret sig i dag
 Vi siger ogsaa i dag dette, selv om
 der ikke er noget under liket.
27. Efter at 24 timer var gaadt blev
 halmen brendt, og kladene "døyd"
 i badstoga, og efterpaa vaska for de
 som kunne vaskes.
28. De som var mindre brukbart blev
 brændt samtidig med likhalmen, og
 den andre halmen.
29. Naar liket var lagt i kista, og boaret
 ut blev likhalmen brendt.
30. Liket blev stelt efter at 24 timer
 var gaadt.
31. De var helst kvinner fra nabolaget.
32. Har aldrig hørt om dette.
33. Ja
34. Ja
35. Ja.
36. Liket blev altid vasket.
37. Helt ukjendt her i bygda.
38. Ordet var: "Ila liket".
39. Navnet var: likesjorte, likeskromper, likesvojs
40. Hikkelakenet blev svøpt rundt liket,
 utenpaa dei andre kladene. Størelse
 som et sengelaken.
41. De forekom vist de var oppbevart.
42. Ja, de fortelles til og med at liket
 blev lagt i kista helt pakket med
 undertoi, dres skromper og sko
43. Av gammelt hadde dei en litt =
 sjorte liggende ferdig
44. De var nokk, lidt forskjellig. De var
 ikke alle som hadde lin.

45. Nei saa vidt jeg vet ikke.
46. Strømper var almindelig men ogsaa sko faarekom.
47. Kyse eller lue eller et silkepylagg.
48. Har aldrig hørt om nogen forskjell.
49. Nei, ikke som jeg har hørt.
50. Blonder blev brugt serlig til barn.
51. Før sydde dei likkladene selv, men omkring 1900 kom kjöpte kleder i bruk delvis.
52. Noa blir altid likkladene kjöpt og er av papir.
53. Nei, likklader og svöps
54. Har aldrig hørt om dette.
55. Før var de altid dei nærmeste av familien som skulle röre eller ta paa like, men nu er de godt ogsaa for folk at ogsaa dette kan vere farlig.
56. Ukjendt.
57. Ukjendt.
58. De var almindelig og ha materialer liggende, vist ikke saa var de og laane av naboen.
59. I gamle kister er funnet trenagler Nu er de spiker.
60. Strapper av basten, to paa hver side til og bere i for 4 man. Der var bort to hul for hver strapp, og knytte paa indersiden av kista.
61. En smykke i bygda. eller en anden kjendig man.
62. Før var altid kista sort baade til gammel og ung. Färgen var kjönroik blanda med limvan. Kruste steinkul blev ströid paa i limvan, og dette

- tok sig ganske godt ud. De virkede
som et slags. Krystall.
63. Omkring 1890
64. Ukjendt.
65. Helst med hørlespon eller flis som
fulgte med fra verkstedet.
66. Kista blev fyldt med spon eller flis
fra kista.
67. Kista blev altid kjøbt færdig og er
kvitmalt.
68. De var bare salmebok eller en andakt-
bok.
69. Har aldrig hørt om dette.
70. Kors og barlind melbeeris og søn av
andre planter. Disse kunne række
rundt kisten.
71. Ukjendt
72. Ukjendt
73. Ja, likestage.
74. De blev vistnokke brugt i enkelte
familier, men navn har jeg ikke hørt.
75. Der fulgte nokke bevertning med
men ikke dans.
76. De var støbberet eller paa loaren
77. Der blev hængt laken for vindu,
speil og et laken lakt paa kista med
sort band formet som et kors.
78. Der blev ikke pyntet for den dag
som begravelsen skulle vere.
79. Var ikke i bruk her i bygda.
80. ?
81. Begravelsesdagen blev dette gjort
82. Ja.
83. Troknet blev lagt paa loft slik at de
kunne tæs or begravelsesdagen.

84. En almindelig kvit duk av størrelse som en serviet. 7 dag av papir.
85. Noonet var ansiktsduk eller serviett
86. De var en almindelig skikk at alle skulle se liket for dei reiste til Kirkegården.
87. Vi har ikke gravkapsell i Hærefoss
88. ?
89. Alt skulle vere rolig de dagene som liket stod hjemme
90. Der måtte ikke støytes med borse eller annen stoi i nærheten av huset der liket stod.
91. Sørgekled skulle de nærmeste i slekten gaa et aar; var de mor som var død skulle dei gaa i to aar.
92. Fungen av den nærmeste slekt skulle gaa paa fest, dans eller søre sig beruset i sørgetiden, men de blev i mange tilfeller ikke holdt.
93. Sørge drakta var sort for alle i familien.
94. Men men de var sort ogsaa for hodeplagg og kysa.
95. Ukjendt her.
96. Ukjendt.
97. Brennivin skulle lindre sorgen
98. Frikfeca var aldrig paa søndag, men for dei andre dagene i uka var der ingen forskjell.
99. De var "likferd".
100. Lrike blev sunget ut. Begge deler.
101. Nei loaket var da tilspikra.
102. Baklade var brukt, men maatte de kland

103. Der blev brukt talglys, som var placeret paa et bord ved siden af kista
104. Jo lys til alle.
- 105.) Lysene blev tændt af kjoegmesteren
- 106.) gikke forand kisten med et lys i hver hand. Han sang da et salmevers som skulle vere avskeds-hilsen fra den dode.
107. Lysene blev boeret til folge var af byne.
108. Lysene sammen med andre ting blev gjemt efter den afdode i en kiste
109. I gammel tid blev dette brukt, fortelles der. Hvor lysa var utbrændt moette der settes ind nye. Den moette var de sa passe paa lysa, saa de blev som en vaakenoet.
110. Ja, flere steder var dette brukt, men
111. vaakenoet. Man ingen minnest noe undtatt sa passe paa lysa.
112. Ingen hukser de.
113. De er ukjendt
114. Ja.
115. For ca 50 aar siden
116. De var kjoegmesteren som sang og kanske holdt en liten tale.
117. Denne skikken var ikke brukt her, men i Selisdal er den i bruk i dag
118. ?
119. De var dei nærmeste slektninger som bar liket ut
120. Nei ikke her i bygden.
121. Samme skikk i dag.
122. Med beina fore.
123. Dette er ukjendt.

124. Paa Bjorvatn i Hærefoss er to gamle hus ca 3 til 4 hundre aar gamle. Her er likstua slik som den var or gammelt. J. Halvor Bjorvatns hus er ogsaa lemmen som like blev tatt ut. i. J. Kikkil Bjorvatns hus er likstua omgjort til soverom, men storrelsen er ikke forandret.

Da jeg var der borte, fikk jeg se likstua og fikk denne forklaring: Lirket blev boaret ind i likstua med bena fore gjennem dora. Den dagen begravelsen skulle vere motte likes ikke beas ut dora igjen, men blev tatt ut med beina fore i et glugg i veggens i andre enden or rommet.

For denne opning var der en lem med hengsler, som blev lukket igjen naar liket var boaret ut. Trua var: vist ikke like blev tatt ut slik ville den dode komme til sa gaa igjen.

125. Der blev strid med fem hakke granbar i tun og tun rei

126. Striden blev tatt ind i bestestua, or gammelt. 7 dager ogsaa turet brukt.

127. De har vist aldrig verdt brukt her.

128. Kvinnfolka fulgte med et stykke paa viin.

129. Alle voksne karfolke fulgte alltid med til kirken.

130. De var i 1880 aara.

131. Jo flere som var med i arefullere var de

132. Veien blev strød med finhøvete granbar et stykke paa veien fra huset. Fanger aresport eller andre tilstelninger. har jeg sitt her.
133. De var ikke pynte andre steder end i hjemmet.
Har disverre ikke nogen billeder.
134. Flaggheising paa halv stang er almindelig. De kom i bruk for ca 60 aar siden.
135. De er alle som har flagg. Nabolag langs veien og ved kirken.
- 136.)
- 137.) Der flagges altid paa halv stang
- 138.) hele dagen, ogsaa for a tidens.
139. Nei
140. Skikken var ogsaa stansen arbeide og ta hatten av naar likfolget gikk forbi.
141. Nei her var ikke denne skikke.
142. Utkjendt.
143. Her er navn som byr paa dette Likhollen, Likholmen.
144. Nei paa en stein eller stokker.
145. De var granbar.
146. Helst mørkt, men fikk bruke den hest man hadde, om den ikke var mørkt.
147. Dette er utkjendt her.
148. Helst langsomt, men var de lang vei, saa måtte farten settes opp.
Satte kjøring for man kom til kirken.
149. De var og kjøre fortare paa hjemveien, men sammelig og i samme rekkefølge som til kirken.
150. De var helst en av familien.

151. Tjöreren gikk ved siden av vognen et stykke fra hjemmet, og et stykke før dei kom til kirken.
152. Nei, men første vogn etter kisten.
153. Her blev brukt tau mellom to hester og kisten oppi taua eller lingsa; og to mand til å lei hestene.
154. Dette er vistnok utkjendt her.
155. Her var de bare små døpte barn som folk så at de blev salige.
156. Kisten blev løftet av vognen av de samme som bar kisten ut fra hjemmet. Kisten blev ikke satt ned men boaret like fram til graven.
157. Nei
158. ?
159. De samme som i hjemmet.
160. Nei ikke som jeg har hørt
161. Ja, vist prestens var med, fra hjemmet, ellers ikke.
162. Kelt utkjendt.
163. Ja hvis de var høidt stoende per = soner ellers ikke.
164. Av gammelt gikk tjøgmesteren føre kisten og sang salmen; Her møtes alle veie, samtendig som der ringtes med kirkeklokke. Ringningen varke til kista var senket i grava.
165. Nei
166. Nei
167. Kan ikke for sikkert arstol, men skulle fra omkring 1870.
168. Har aldrig hørt om slike navn.
169. De blev gjort av ardiødes famelie eller de leigde en man for betaling

170. Folk i lekfolge kasta grava igjen selv om graveren hadde kasta opp grava.
171. Ukjendt.
172. ?
173. Der blev satt en grov staur med paa kisten Stokken blev tatt opp naar jordpaa kasteisen blev forlatt. Slik at jord kunne falle ned paa kiste.
174. Graven blev stelt om sommeren av familien, om vinteren kunne dette ikke gjøres. Oppbevarte kranser blev da lagt paa graven.
175. Ingen bestemte dager, men mange legger blomster paa grava julaften.
176. Ja, efter hvad jeg har hørt.
177. En selv mordet hadde ikke beres ind gjennom porten, men blev løftet over muren en gammel. De hendte vist ogsaa at de blev begravd utenfor Kirkegaardsmuren.
178. Har aldrig hørt noget om dette.
179. Helst i en utkandt or Kirkegården og saa langt fra kirke som mulig.
180. Som andre.
181. De forekom at de blev brendt, eller gravd ned i mestusen or hjemmet. Kanskje ogsaa i Kirkemuren,
182. Navnet er „lekferd“
183. Ingen fast beaman. De kunne vere baade kvinner og mand, ja ogsaa barn. Jeg har selv som barn sett beaman.
184. Ingen forskjell.
185. Her var ingen slike stikk.

186. Ganske almindelig
187. Har aldrig hørt slik vin
188. De var almindelig med mat, og de blev i meste laget for en beaman.
189. Vist arstammen var lang blev der sendt brev, men ar gammelt motte nok beina brukes.
190. Som regel to dager i gammel tid.
191. De var fire maaltider hver dag
192. Har aldri hørt om dette.
193. Helt utgjendt.
194. Dette var helt almindelig.
195. Arbeide skulle bare stansse naar klokkefolle gikk forbi, og naar kirkeklokka ringte. Mennene skulle ta hatten av og kvinnene skulle bøige hode fremover til følge eller ringningen var forbi.
196. De var almindelig at sendingen blev sendt dagen i forveien, men de som hadde lang vei tok den med.
197. Ingen forskil paa senningbere og kladedrakt.
198. Ja de var almindelig med bevertning kanske med öl og dram.
199. Utgjendt.
200. Utgjendt.
201. I dag er de helt slutt med sending De blev bruket krans eller blomster. Som regel er de bare mat og kaffe en gang efter begravelsen. Den nærmeste familie for kanske middag, kaffe og kveldsmat.
202. De er helt slutt med alkohol i likferde i dag. Kanske lidt tomteöl

203. Den gamle skikken med senning har holdt sig længere ved begravelser end ved bryllup.
204. Senning er helt uløst av krans og blomster.
205. Krans og blomster har vært i bruk i ca 50 aar.
206. Kranser blev i gammel tid laget av bartind melberis og blomster om sommeren. Bartind var meget bruket særlig om vinteren. Kransene blev hjemmelaget.
207. Silkeband med og uten postskrift har man bruket i over 30 aar.
208. Mange kranser blev senket i graven med kisten.
209. En del kranser blev lagt paa graven. I gamle dager blev dei fineste kranser og hengt opp i kirkesvala. I dag er dette helt ulovelig.
210. De er heldt slutt med alkohol i begravelser saa vidt jeg vet.
211. De kan vere heldt forskjellig efter som forholdene er. Her paa landet er de altid i hjemmet.
212. Dødsanouse i avisene var i bruk for ca 40 aar siden.